

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 36.

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Helsing og ålperd

Oppskr. av: G. O. Berglund

(adresse): Andalsverk

Fylke: Telemark

Herad: Mo

Bygdelag: Skapså

Gard: Berglund

G.nr. 63 Br.nr. 1-

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Etter eiga.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Buktka dei litt med hovudet var det i ja; riste dei på hovudet, var det i nei. Hand var ikkje brukta

2. Før i tid - 50-60 år sidan - helsa dei på alle, kjende og ukjende med i gudag. No er det berre på kjende.

3. Den som var lengst burtan i frå, skulde helsa fyrst.

4. Var det dagen, sa dei: gudag, var det kvelden, sa dei: gudkvell. Mann og kvinne gjorde likeins. Born helsa vel sjeldan. Dei var for bløtge til det.

5. På embetsfolk helsa dei gjerne litt anleis. Dei sok då av seg tve eller hattu og stod med den i handa

13. Når det tidlig om morg-
genen sa der: "gammeln"

12. "Hør at aldri høyrst det."

11. Der stod alvissame og
myrte ei sigdelog og aut-
myrte mine.

10. "Hør ikyge Arvata på det."

9. "Hør at aldri høyrst det."

8. "Stelle dei fjerdingar som
brude kampf iya og krefte
sjelden; handhølar der.
Når der hadde som gjesker
handhølar du på alle
sine og store; krefte
i handhølar; gjesker
eller andre lag."

7. "Der hølar på same måte
krefte der var klade."

6. "Om ein høldt hørt eller
hørt med hør hørt eller
med ei hand; hørd ikyge
nøst; men stå med hørt
eller hør under ammen
vart rylene sers småle
(andmyrd) ."

5. "Hil krefteinga var på seg
gjord."

Leinare på dagen sa dei:
gūdag, anten det var mid-
dag eller nor. Om kvell-
der, sa dei: gūkveld.

Noko klokkeslett er ikkje
godt å setja. Men gūmorn
vart vel helst bruka til
kl. 8 eller noko slikt. Det
var ikkje for alle likt.

Leinare bruka dei: gūdag
eller gūdagen til kl. 18-19;
etter den tia var dei: gū-
kveld. Bonast bruka dei
når dei reiste om kvelden
på ein stad.

14. Frå det fyrste høyrdest
det rart ut med gūmorn
støtt; men det er ein vane
med det og. Det er dei siste
20-30 åra dette har kome
i bruk - vel helst på aulegga.
Fint er det ikkje.

15. No svarar dei med det
same ordet altså: gūmorn;
men i eldre tid bruka
dei finare ord. Då eg var
gūtunge og kom til gramme-
garden og baud: Gūdag,
svara dei støtt: Gūd sign!

16. No er det mest gūmorn
heile dagen. Om kvelden er
det gūkveld som før

22-23. Der ariet: kom sijn
 alle hette: kom: Egeten
 skilte med dera til de
 kom ein stot og had han
 segja seg. Var det sijn
 kjend gjest, had dei han
 gjorne gjorne seg ein stot
 gjest. Der sa: "Der se
 god ari: Var dei godt
 kjende, a a dei: Du kjok
 kjende dag ein stot. Eller
 segja a la segja. Der se
 god, det dag. var mykje
 kjent.

20. Der had han ut alle
 var dei ute, tot dei han
 til ariet. Var dei myt
 tot gjorne hietaren han
 med seg umr ed arna
 som.
 21. Der i "ha banka du ikke
 pa dora men me et det
 fast stikke.

19. Egeten stot taka oppatt
 rind i stova og med
 rindinga nar han sijn
 a gjetta: godag.

18. Gjernen ikke til det.
 kaste.
 sa se der nesten heil av-
 alle hietaren kjent.
 17. I garral had vant alle

24. Det var ingen fast regel. Some tok hatten eller liva av med same, andre venka til dei hadde sett seg.

25. Dei sette fram stol og sa: Ver seg go, set deg, Set deg hit eller: Sjå du for sitta.

26. Det vart ikkje gjort nokon skilnad. Presten tok dei som regel meir & vurdasamt mot. Båu han helst i ei eit finare rom. Det same gjorde dei ogso med innbedne gjester eller langfarande kjerringar.

27. Dei framande helsa på vanleg måte med å bjoda gudedag eller gudekvell eller som det passa med sia på dagen, og vart helsa att på same måten.

28. Dei bar seg likeins åt anten det var kjerringar eller andre som kom. Alle skulde sakast fint imot. Det var skam å vera uhøvisk.

29. På same måten, berre med eit: «Velkommen», eller

30. Dei an alskjäl! farvel for
 nær dei reisk om morgon
 eller dagen. Nær det kjeld
 aa dei heisk: Somal. Dei
 var svare med det same
 ord.

31. Dei aa som hegl: farvel,
 her godt, aller: farvel, me
 lyt du her godt. For godt
 alle som man; med det var
 pleie. Det var mange byg
 de pa dette.

32. Det var ikke skick
 stikk kom dei seg ikke
 til. Fall hurt

34. Nær ikke gjerd.

35. Ikke kjent.

36. Fall hurt

37. For ikke kjent.

38. Nær ikke kjent.

39. Dei kalla detta ikke mas
 (masse): Egg a byne masa
 men syldan. Det var heller
 ikke, dei aa.

40. Alle sakne kunde

gjera det, so sant du var
friske. Tjuka gjorde det ikkje.

7

41. Det vart nok gjort, men
sjeldan. Dei sa: "Nå tok eg
nose di". (Nå tok eg nasa di)
Dei ^{tok} barnet i nasa med kly-
på, varsamt og fint og så
tok dei på si eiga nos
og sa: "Nå tok eg nose di,
og no hev eg den lisle fine
nosi di, og du hev den
store stygge nosi mi.
Fleire andrebragd vart brukt.

42. Vart ikkje brukt.

43. Millom born og foreldre
vart det brukt og millom
born og vaksne og når
dei var i same huset eller
godt kjende.

44. Til lukke eller til lykke
bruka dei til årsmåls-
dagar, brudlaups, barne-
fødsel, bruloving og andre
gledelige høve. Men det
var ikkje ^{so} mykje bruka
i gamal tid som no i
tida.

45. Til jol sa dei: God jol,
til påske: God påske,
til pins: God pins.

8834

NORSK ETNOLIGISK GRANSKING

47. Ved å kemma eller laga
 seg etter jott. Ved å riva
 minnen stygt. Skygje
 at jott som dei riva. Det
 vert rekna for na og
 stygt framsett.

48. Ser bruka å haka av
 seg hatin og sera tra
 der av idne: stakk for
 meg da. Eller: faret og
 kaker for meg. Det vert
 sagt av han som kjerde
 haka, med det same der
 stakke kjerde or kærte.

49. Ser gjevne i eit lag
 skilde reise, gjeve der
 rundt og ser alle i handa
 og da: stakk for seg.
 Der stakke for seg som regel
 er det stakk.

50. Ved dette fall eller mot-
 gang aa dei lise. Det var
 kelt stilt motkjemte.
 Det kærte dei aa: de ra
 aye gjevne de stilt eller
 mest stilt. Men kærte lag
 de der.

51. Ser fastagan aa du: det
 lyfte med dagan. Ved
 kærte: det lyfte med
 guden, eller gjevne, eller
 som det var gjeve eller gjevne

- 50. Kven seier folk "du", "De", "I" eller "Jer" til?
- 51. Seier ein "han" eller "ho" i staden for "du" eller "De" til nokon?

50. Bøndene seier alldid: du, til
 kvarandre. De, I, jer er utyönt.
 51. Var det heilt utkjende folk, sa
 dei! Han eller Ho. "Skal han
 langt idag da?"; "Skal ho fara
 so langt."